

Dvě tváře Dhammy

Bhikhu Bodhi

Překlad: Ing. Hynek Sechovský

Podzim 1985 - Pouze pro bezplatnou distribuci

Od prvního setkání s Buddhismem jsme vystaveni jeho vnímání jako paradoxu. Intelektuálně se projevuje jako požitek pro volnomyšlenkáře: střízlivý, realistický, nedogmatický, téměř vědecký ve svém názoru i metodě. Avšak, přijdeme-li do kontaktu s živou Dhammou zevnitř, brzy zjistíme, že má jinou stranu, která se zdá být antitezí všech našich racionalistických předpokladů. Stále se ještě nesetkáváme se strnulými přesvědčeními ani s náhodnou spekulací, ale setkáváme se s náboženskými ideály odříkání, rozjímání a oddanosti; setkáváme se se soustavou doktrín pojednávajících o otázkách transcendence smyslového vnímání a mysli; a co nás snad může nejvíc vyvést z míry – setkáváme se s programem cvičení, ve kterých důvěra a víra představuje rozhodující schopnost a pochybnost působí jako svazující překážka.

Pokusíme-li se určit náš vlastní vztah k Dhammě, budeme nakonec vystaveni nutnosti nalézt smysl ve spojení obou těchto zdánlivě nesmiřitelných stran: empiristické straně obrácené směrem ke světu, která nám říká, jak prozkoumat a ověřovat věci pro nás a náboženské straně obrácené Za nás, Nad nás, která nám radí zbavit se všech pochybností a věřit učiteli a jeho učení.

Jeden způsob, jak můžeme toto dilema vyřešit je akceptace pouze jedné tváře Dhammy jako autentické a odmítnutí druhé tváře jako nepravé, nadbytečné. Takže, s tradiční Buddhickou zbožností, můžeme zahrnout do svého pojetí náboženskou stránku důvěry a oddanosti, ale nepřijmout praktický pohled na svět a úlohu kritického zkoumání. Nebo spolu s moderními obránci Buddhismu můžeme vychvalovat empirický charakter Dhammy a její podobnost vědě, ale rozpačitě klopýtat přes náboženskou stránku. Pokud si uvědomíme co pravá Buddhická spiritualita opravdu vyžaduje, ozřejmíme si autentičnost a důležitost obou těchto tváří Dhammy a potřebu akceptovat obě současně. Pokud tak neučiníme, riskujeme zaujetí jednostranného pohledu na toto učení a našemu vlastnímu zapojení do Dhammy budou pravděpodobně překážet naše zaujatosti a konfliktní postoje.

Tento problém však zůstává nevyřešen i tehdy, pokud akceptujeme obě tváře Dhammy, ale bez pochopení jejich protikladnosti. Klíč, který navrhuje k jejich usmíření (a tím též k dosažení vnitřní konzistence našeho vlastního pohledu a vlastní praxe) je založen na dvou základních úvahách: za prvé na vlastním účelu Dhammy, která nám slouží jako náš průvodce, za druhé na strategii, kterou použijeme pro dosažení tohoto účelu. Účelem je dosažení stavu, kdy budeme osvobozeni od utrpení. Dhamma neslouží k tomu, aby nám poskytla faktické informace o světě. Proto přes všechnu svoji kompatibilitu s vědou jsou její cíle a hlediska nezbytně rozdílné. Co je u Dhammy primární a podstatné, je fakt, že slouží jako cesta ke spirituální emancipaci, k osvobození od kruhu opakovaných narození, utrpení a úmrtí. Dhamma je nám nabízena jako nenahraditelný prostředek k vysvobození a proto nehledá čistě intelektuální souhlas, ale poskytuje odpověď směřující ke spiritualitě. Zaměřuje nás na základní princip našeho bytí a v něm probouzí víru, oddanost a odevzdanost v míře přiměřené konečnému cíli naší existence.

Ale víra a oddanost jsou pro Buddhismus pouze pobídka, která nás donutí vstoupit na cestu a setrvat na ní; samy o sobě nemohou zaručit osvobození. Primární příčinou spoutanosti a utrpení podle Buddhova učení je neznalost skutečné podstaty existence; proto v Buddhistické strategii osvobození musí být primárním nástrojem osvobození znalost a vidění věcí tak, jak jsou. Zkoumání a kritické pátrání, rozvážné a neutrální, vytváří první krok směrem k moudrosti, umožňuje nám rozpustit všechny pochybnosti a získat konceptuální pochopení pravd, na kterých naše osvobození závisí. Ale obavy a dotazování nemohou pokračovat do nekonečna. Pokud jsem se jednou rozhodli, že Dhamma má být náš prostředek k duchovní svobodě, musíme nastoupit na palubu: musíme opustit naši váhavost a nastoupit cvičení, které nás povede od naší důvěry a víry až k našemu osvobozujícímu vidění.

Pro ty, kteří přistupují k Dhammě jako k pátrání pro intelektuální a emocionální potěšení, nezbytně jim ukáže dvě tváře a jedna z nich pro ně zůstane hádankou. Avšak pokud jsme připraveni přistoupit k Dhammě podle jejího vlastního způsobu, jako k cestě vedoucí k osvobození od utrpení, nebude mít dvě různé tváře. Místo toho uvidíme pouze to, co zde již bylo od začátku: jedinou tvář Dhammy, která stejně jako ostatní tváře zahrnuje dvě komplementární strany.